

BIBLIOGRAFIE

1. JAUQUES GERNET, *Lumea Chineză*, vol. I, Editura Meridiane, București, 1985.
2. *Istoria lumii în date* — sub conducerea academicianului prof. Andrei Oțetea, Editura Enciclopedică Română, București, 1972.
3. OVIDIU DRIMBA, *Istoria Culturii și Civilizației* vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.
4. CLAUDIU GIURCĂNEANU, *Statele pe harta lumii*. Editura Politică, București, 1983.
5. VLADIMIR COLIN, *Povestea Scrisului*, Editura Tineretului, București, 1966.
6. BICHMAN ELIZA — GEORGIAN LUCIA, *Manual pentru clasa a V-a, Istoria antică*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.
7. MARIN NICOLAU-GOLFIN, *Istoria Artei*, vol. I. Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980.
8. MIRCEA ELIADE — *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.

prof. Pop Nicolae
Școala Generală Apa,
județul Satu Mare.

POPOARELE PREGOLUMBIENE

Istorie medie universală ; clasa a VI-a

I. Amerindienii pînă la fărîirea marilor civilizații : maya, aztecă și incașă¹

- a) continentul american a fost populat cu peste 30—40.000 de ani în urmă: mare diversitate lingvistică ;
- b) grad diferit de dezvoltare economico-socială.

II. Aztecii

1. Imperiul aztec² (Mexic)

- a) confederația a trei orașe — state (1426—1521) ; hegemonia aztecă ;
- b) conducători însemnați : Itzcoatl (1428—1440), Moctezuma I (1440—1469) ; Moctezuma II (1503—1520).

2. Viața economică, casnică și de trib :

- a) agricultura — baza ; „grădini plutitoare“³ ;
- b) meșteșugurile, cu precădere casnice⁴ ;
- c) comerțul, mare dezvoltare⁵ — domina trocul ;
- d) Tenochtitlán (1325) — grandios centru urban ; 500.000 locuitori⁶.

3. Organizarea societății ; coexistă forme tribale și sclavagiste⁷

- a) trib — frații (4) — ginți (20) — familii ;
- b) împăratul — semidivinitate ; Marele Consiliu ;
- c) clase și categorii sociale :
— nobilii, preoțimea, mare autoritate ;

- producătorii liberi, supuși la numeroase obligații ;
  - sclavii, caracter patriarhal ;
- d) războiul, contribuie la descompunerea orînduirii comunei primitive.

4. *Creația spirituală, caracter religioasă :*

- a) rolul însemnat al educației ;⁸
  - b) împrumuturi (mayașe) și creații originale de mare valoare ;⁹
  - c) religia, politeistă ; ritual crud.¹⁰
5. *Cucerirea spaniolă* — Hernando Cortés, 1521.¹¹

III. *Incașii*

1. *Statul incaș*¹²

- a) mare „imperiu andin“ (cca. 2 mil. km.² și 10 mil. locuitori) ;
- b) Manco Cápac — personaj semimitic — (pe la 1200), primul Mare Inca.

2. *Viața economică, strict dirijată de la centru (sistem unic) ; problema acută a subsistenței :*¹³

- a) agricultura de munte — baza — irigată ;¹⁴
- a') turme de lama și alpaca (rol auxiliar) ;¹⁵
- b) mineritul, altitudine 3500 m ;¹⁶
- c) meșteșugurile — meșteșugarii grupați în comunități ;¹⁷
- d) schimbul, minor — surplusul stocat de guvern ;¹⁸
- e) centre urbane¹⁹ : — Cuzco, simbolul imperiului ; Mácchu-Picchu.

3. *Organizarea social-politică ; stratificare și centralizare*²⁰

- a) clase și categorii sociale ;
  - nobilimea : autohtonă (împărat și rudele sale) ; parte a nobilimii supuse și descendenții ei ;
  - producătorii liberi, supuși la numeroase obligații ;
  - sclavii ; numai prizonieri de război.
- b) imperiul : 4 regiuni (4 viceregi) → provincii (40.000 de gospodării fiecare) → 4 triburi (10.000 gospodării fiecare) → 10 unități (1.000 de gospodării fiecare) → obști = ayllu (100 de familii).
- c) împăratul — monarh teocratic absolutist ; Sfatul Suprem.
- d) armată permanentă.

4. *Spiritualitatea incașilor :*

- a) educația socială — una din cele mai importante acțiuni culturale ;²¹
- b) realizări de valoare universală ;²²
- c) religia, politeistă ; cultul morților — mumii.²³

5. *Cucerirea spaniolă* — Francisco Pizarro, 1532.²⁴

CONCLUZIE : Amerindienii au creat civilizații originale, unele foarte înaintate — maya, aztecă, incașă —, care în multe privințe nu erau inferioare celor

din Europa. Revoltele permanente ale triburilor subordonate, disensiunile interne etc., au constituit circumstanțe favorabile pentru cucerirea statelor aztec și încaș de către spanioli.

A. Comentariu istoric

1. Civilizațiile din America precolumbiană au fost creații autohtone, născute din condițiile de climă și relief proprii continentului. Ceea ce ține de specificul acestor civilizații este că oricât de înaintate ar fi fost, ele nu depășiseră în esență etapa neolitică, dezvoltarea forțelor de producție luînd aici o altă direcție decît cea cunoscută pe continentul european și asiatic.

2. Retragerea mayașilor din Mexic, încă neexplicată, a permis așezarea unui trib de limbă náhuatl, tenochii sau aztecii, nume cu care au intrat în istorie și care derivă de la locul de baștină — teritoriu mitic — Aztlan (locul cocorilor). Aztecii, cel mai mare popor amerindian din Mexic, au preluat elementele de cultură mai vechi și au întemeiat o civilizație și un stat puternic. La baza formării acestui nou nucleu politic s-a aflat tripla alianță a orașelor-state Texcoco (hichimecii), Tlacopán (tepanacii) și Tenochtitlán, realizată în anul 1426. Suveranul aztec Itzcóatl („Șarpele de obsidian”), 1428—1440, asigură supremația Tenochtitlánului; în cadrul alianței între egali deținea funcția de căpetenie militară, răspunzînd și de politica externă, a confederației. Moctezuma I Ilhuicamina („Arcaș ceresc”), 1440—1469, continuînd lupta cu triburile din jur, a extins dominația aztecă dincolo de platoul mexican, pînă la coasta Pacificului și în est pînă la Golful Mexic, iar Moctezuma II Xocoyotzin („Cel Tânăr”), 1503—1520, a împins granițele pînă în Guatemala.

3. Fertilitatea „grădinilor plutitoare“ pe de lacul Texcoco este egalată numai de pămîntul din „Delta Nilului“. Acest sistem se mai practică și astăzi (legume). Porumbul (Zea mays) a eliberat treptat societatea aztecă de canibalism.

4. De obicei, în cadrul familiilor se produceau cele necesare — îmbrăcăminte, unelte și arme (nu din metale) —, dar olarii, bijutierii, țesătorii „de lux“ și cei ce făceau obiecte din pene au ajuns să practice aceste meserii în exclusivitate, fără a mai avea o altă ocupație. De asemenea, extraordinara complexitate a religiei obliga pe zidari, sculptori și pictori la o activitate aproape continuă. Meșteșugarii au atins un înalt grad de îndemînare, pentru condițiile tehnice primitive de atunci.

5. Zeci de branșe de meșteșugari și de negustori ambulanți ofereau la tirguri — cotidiene sau săptămînale —, la bîlciuri anuale, foarte strict organizate. produsele lor spre vînzare. Negustorii, cu timpul, au început să joace un important rol politic; spionau orașele care urmau a fi cucerite sau culegeau informații cu privire la tributul ce li se putea cere.

6. Gradul înalt al civilizației aztece se poate constata din unele tehnici noi introduse în agricultură — irigare etc. —, din existența unor noi ramuri meșteșugărești — prelucrarea aurului, argintului, bronzului —, dar mai ales prin dezvoltarea deosebită a vieții urbane.

Istoria aztecilor, civilizația lor sînt indisolubil legate de Mexico — Tenochtitlán. patria fructului cu ghimpi. Tenochtli, reprezentat în glife („scrierea“ aztecă) printr-un cactus pe o stîncă. Acest oraș de vis, după cum îl apreciază cuceritorii spanioli, văzut de sus, ar fi apărut ca o insulă ovală, unită cu pămîntul prin

trei șosele, care convergeau către centrul orașului. Aceste mari drumuri erau tăiate de canale peste care se întindeau punți mobile. De asemenea, două ape-ducte legau orașul cu țărmul. Orașul avea puține străzi sau spații libere, însă era brăzdat de canale peste care se trecea datorită punților mobile. Case de piatră, dar și căsuțe din trestie acopereau suprafața orașului, care dispunea de două piețe principale, înconjurate de piramide, temple, palate și edificii publice. Problema sanitară nu a fost neglijată. În punctele importante erau bărci trase la țărm și destinate folosirii publice. De asemenea, existau băi publice (băi de abur), frizerii etc.

7. În timpul lui Moctezuma al II-lea numai funcțiile supreme de „împărat“ și de mare „șefetnic“ au rămas electivă, căci în toate celelalte cazuri slujbașii erau numiți prin decizie imperială, de obicei din rândurile rudelor nobililor, care guvernau un sat, un oraș, un district. Deși funcțiile și demnitățile erau bine precizate, continua totuși să persiste convingerea că onorurile nu sînt mai statornice decît apa curgătoare și că cel născut ca nobil poate muri ca rob. Totuși, starea de robie nu purta stigmatul rușinii: Itzcoatl, unul dintre cei mai mari cirmuitori, a fost fiul unei sclave.

Războiul, *yaoyotl*, a jucat un rol însemnat în economia și religia aztecilor. Dacă la începuturi, războiul sacru ducea la distrugerea unui trib dușman, dar nu la subjugarea lui, în perioada imperiului, aztecii obligau fiecare populație învinsă să le plătească tribut — care se impunea în mod sistematic și se percepea cu cruzime — alcătuit din produse de grădinarit și țesături. Războaiele au contribuit și la crearea inegalității în distribuirea loturilor de pămînt aztec, iar războinicii vestiți din Tenochtitlán dobîndeau și loturi din teritoriul triburilor învinse, care erau lucrate de membrii tribului supus. Nu exista armată permanentă. Atunci cînd nu se purta nici o campanie activă se organiza „Războiul florilor“, în care se înfruntau cei mai buni luptători din diferite state.

8. Educația începea atunci cînd copilului nu i se mai dădea piept, adică la vîrsta de 3 ani. Scopul educației era să inițieze pe copii cît mai curînd în meserii și obligațiile vieții adulte. Tata veghea la educarea băiatului, iar mama a fetei. La vîrsta de 15 sau 16 ani, cea mai mare parte a tinerilor trecea printr-o școală specială, înainte de a intra în rîndul bărbaților. Erau două feluri de școli: una pentru educația obișnuită, întreținută de gîntă (învățau mînuirea armelor, artele și meseriile, istoria și tradițiile, supunerea față de normele religioase) și alta pentru învățarea obligațiilor preoțești (pe lingă templele zeilor importanți). Un tînăr devenea apt pentru a se căsători la vîrsta de 20 de ani, iar o tînără se considera matură la aproximativ 16 ani.

9. O literatură în proză și în versuri, cum nici un alt popor amerindian nu avea, cuprindea toate aspectele vieții și a contribuit la sedimentarea, pentru generații, a cunoștințelor, ideilor, istoriei, dreptului, a miturilor și a ritualului, a sentimentelor și a gîndurilor poporului aztec, pasionat pentru retorică și poezie, muzică și dans, înzestrat cu o bogată fantezie și imaginație poetică. Popor de războinici, aztecii au dat una dintre cele mai frumoase poezii precolumbiene.

Aztecii au împrumutat și asimilat multe realizări în știință — de altfel, și în artă — de la mayași.

Arta aztecă s-a manifestat viguros în domeniul arhitecturii și sculpturii și mai slab în cel al picturii și al desenului. Aztecii aveau un dezvoltat simț al proporției. Manifestarea cea mai impresionantă a arhitecturii se întilnește

în construcțiile religioase (Cholula, centru religios, avea sute de temple); edificiile religioase, sanctuarele se distingeau prin monumentalitate, prin spații exterioare organizate autonom, articulate organic în cadrul marilor compoziții. Artă aztecă, spre deosebire de arta maya, este lugubră, fascinată de moarte.

10. Credința lor, ca și la mayași, se baza pe un sistem astrobiologic. Zeul principal, zeul războiului și al soarelui, zeul tutelar în Tenochtitlán, era Huitzilopochtli, căruia îi erau închinat cele mai numeroase sacrificii. Cu ocazia celor 14 sărbători anuale principale se practicau și sacrificii umane, în fața întregii populații prezente, însoțite și dansuri rituale.

11. Rolul determinant în înfringerea aztecilor (Mexică) l-a jucat complexitatea structurii lor etnice și politice, ceea ce a făcut ca Imperiul aztec să nu aibă coeziune în fața unui adversar primejdios (tactică militară superioară, armele de foc etc.). S-ar mai putea adăuga momentul foarte favorabil în care au ajuns spaniolii pentru cucerire — triburile erau ocupate cu stringerea recoltelor absolut necesare existenței lor — și starea de spirit a poporului deosebit de propice pentru a crede în zvonurile ce se strecurau din sud-est, direcția de înaintare a spaniolilor (apariția unor monștri cu patru labe și cu corpuri omenești care le ieșeau din șolduri etc.). La 22 aprilie 1519, spaniolii conduși de Hernán Cortés au debarcat pe țărmul mexican și au început campania de cucerire a stăpînilor aztece, ușurată și din cauza nemulțumirilor provocate de regimul fiscal impus de Moctezuma al II-lea. La 8 noiembrie 1519, conquistadorii au intrat în Tenochtitlán, iar monarhul aztec, făcut prizonier, se recunoaște vasal față de regele Spaniei. În iunie 1520, a izbucnit în Tenochtitlán răscoala aztecilor împotriva spaniolilor, cu care prilej Moctezuma, grav rănit în timpul încercării de a calma minia poporului (sau poate de spanioli) și-a găsit moartea. Spaniolii au fost obligați să abandoneze orașul. Cuauhtémoc, ales în fruntea confederației, în 1520, în urma morții lui Cuitláhuac — mort în luptă cu dușmanii —, preia steagul rezistenței și organizează apărarea capitalei în fața iminentului atac al spaniolilor, care, în 1521, erau puternic sprijiniți de totonaci și mai ales de statul independent Tlaxcala, cu speranța că vor profita de pe urma dezmembrării Imperiului aztec. La 15 august 1521, după un îndelungat asediu, trupele spaniole au cucerit Tenochtitlánul, iar împăratul a fost capturat (a fost asasinat în 1524, an în care a fost cucerit întregul Imperiu aztec); astăzi Cuauhtémoc este cinstit ca un erou național.

12. Începuturile statului încă sînt învăluite în mister. Nu se cunoaște nici numele poporului inca, căci termenul ca atare indică dinastia conducătoare, tribul dominant de limbă quechua. Complexul cultural datat între anii 1200—1400 reprezintă perioada de formare a civilizației inca propriu-zise, începuturile vieții politice de stat, pentru ca între anii 1400—1532, să se formeze un mare imperiu, cel mai puternic stat care a existat în America de Sud înainte de venirea europenilor.

Statul incas ajunge la maximum de dezvoltare sub domnia lui Pachacutec Inca (1438—1471); sub el se organizează cele patru mari provincii ale imperiului-Tahuantinsuyo. Îi succedă la tron fiul său Tupac Inca Yupanqui (1471—1493), considerat cel mai mare împărat incas înainte de descoperirea Americii. Extinde imperiul adînc în munți și pînă la marginile pădurii tropicale, care cuprinde acum Amazonia, și poartă războaie de consolidare a statului. Incașii dominau întocmai ca romanii: „divide et impera”. Huayna Cápac (1493—1525)

luptă împotriva revoltei permanente a triburilor subjugate și introduce cele mai drastice legi pentru a consolida statul. Cucerește așa-numitul „Regat de la Quito”. Moartea lui marchează și începutul sfârșitului marelui imperiu. Vigoarea civilizației — deosebită de cea aztecă și mayașă — era atît de mare, încît obiceiurile, limba, portul și chiar unele instituții au supraviețuit pînă astăzi în Peru și Chile.

13. Problema cea mai acută era cea a subzistenței, căci resursele naturale ale țării erau reduse, suprafețele cultivate limitate și spectrul foamei era mereu prezent asupra celor peste 10 milioane de locuitori. Cu utilajul lor tehnic relativ înapoiat, numai un efort comun continuu putea salva situația. Populația rurală a fost fixată de pămînt, pentru a se putea asigura un quantum constant de brațe de muncă și un raport constant între numărul de locuitori și provizii. Incașul nu avea voie să părăsească satul fără o autorizație specială. În schimb, cei din regiunile suprapopulate erau deplasați, din rațiune de stat, în regiuni depopulate de războaie sau epidemii. În fiecare an se făcea recensămîntul proprietății și al populației.

14. Niciunde în „Precolumbia”, agricultura nu a cunoscut un nivel atît de înalt de dezvoltare. Specialiștii au remarcat combinația fericită între altitudine și latitudine, care face ca sub 5.000 m. altitudine să se dezvolte, în etaje, o policultura nemaiîntîlnită altundeva pe glob. Agricultura irigată capătă proporții uriașe în deosebi în munți; se terasau coastele munților în trepte drepte sau în amfiteatru (s-au descoperit și terasări circulare), se consolidau cu ziduri megalitice, se trecea la irigare. În unele locuri, apa era adusă pe distanța de o mie și ceva de kilometri. Toate produsele agricole erau depozitate în hambare ale statului, de unde apoi erau distribuite în rații proporționale consumatorilor.

15. Lama, „oaia andină”, era pentru incași ceea ce este cămila pentru arabi. Paralel cu crescătorii individuali existau și crescătorii de stat.

16. Munca în mine se realiza pe baza unor schimburi (mita) de lungă durată de către membrii tuturor comunităților, neputînd să depășească niciodată mai mult de 90 de zile. Extragerea minereului prețios se făcea în puțuri adînci și era scos în coșuri așezate pe spate sau pe cap. Minereul era topit în cuptoare mobile și în furnale de mici dimensiuni, fixate uneori chiar în minele superficiale.

17. Meșteșugarii, grupați în comunități, au fost așezați în orașe, mai ales în Cuzco. Cu toată construcția primitivă a războiului de țesut, țesăturile se remarcă prin modul îngrijit în care erau lucrate. Se confecționau în special covoare și îmbrăcăminte. Un alt meșteșug prioritar era olăritul — ceramica a atins o mare perfecțiune, deși nici ei nu cunoșteau roata olarului —, vasele de lut servind atît ca recipiente pentru produsele agricole, cît și ca „monedă” de schimb. Metalele erau folosite aproape exclusiv la confecționarea podoabelor. Amerindienii din regiunea Anzilor, în special din Peru, au fost cei dintii locuitori ai Americii care au învățat să topească bronzul; de aici meșteșugul s-a răspîndit în toată America Centrală.

18. Bunurile erau vehiculate sub directa supraveghere a funcționarilor imperiali, avîndu-se grijă ca ele să fie repartizate fiecăruia potrivit condiției sociale, cea mai mare parte revenind Marelui Inca, notabililor și preoților.

19. Incașii au ridicat orașe-temple și orașe-cetăți. Cuzco („buric” = centrul lumii) era microcosmosul, inima imperiului, dar, în același timp, era și unic în felul său. Reclădit după anul 1400, era înconjurat de o incintă triplă, cu ziduri ciclopice și dispunea de numeroase temple, sanctuare, palate monumentale, pa-

vilioane și adăpostea o populație numeroasă. Avea străzi lungi și înguste, cu casele în întregime de piatră, din blocuri de dimensiuni impresionante, foarte bine ansamblate. Locuințele modeste erau făcute din lemn, paie și pământ; se constituiau într-un fel de suburbii. Fortăreața Mácchu-Picchu, splendidă prin construcția ei suspendată pe stînci și prăpăstii, edificată deasupra defileului Urubambei, la cca. 120 km. distanță de Cuzco, a fost destinată să închidă în ea o unitate militară de străjeri ai munților. De aici se crede că au descins primele mlădițe ale spiței imperiale a incașilor și tot aici s-au refugiat descendenții ai dinastiei incașe.

20. După împărat — monarh despotic — veneau cei patru viceregi, care conduceau cele patru regiuni ale imperiului; formau Sfatul Suprem, consultat de împărat. Toți oficialii funcționau atât ca administratori, cât și ca judecători. Pentru asigurarea funcționării eficiente a întregului sistem, împăratul avea sub comanda lui un corp de oficiali extraierarhiali, care călătoreau tot timpul în imperiu și raportau orice neregularitate direct șefului lor. Împăratul, de asemenea, făcea inspecții periodice.

Centralizarea era realizată și cu ajutorul unei rețele de drumuri, de poduri și de stații de poștă, care au stîrnit admirația europenilor. Două artere străbăteau țara din nord spre sud — șoseaua regală andină și cea de coastă —, care erau legate între ele prin drumuri transversale, prelungite spre răsărit. Chasqui, curieri regali, făceau într-o zi dublul distanței străbătute de curierii romani; în cinci zile străbăteau distanța dintre Quito și Cuzco (1250 mile).

Viața, munca și distracțiile milioanei de indieni — exceptînd elita conducătoare — erau reglementate riguros. Munca era obligatorie, orele de odihnă erau reglementate, viața minuțios organizată, consumul limitat. Indianul era obligat să trăiască extrem de modest. Regimul muncii obligatorii (mita) a fost fixat printr-o legislație specială, care avea în vedere capacitatea de muncă a triburilor, cetățîilor, ayururilor, familiilor, bărbaților și femeilor. Pentru nobili munca era de conducere, pentru ceilalți de execuție.

Toți cetățenii statului incas, inclusiv căpeteniile, erau obligați să plătească impozite, care se calculau după anumite reguli, și să presteze servicii și muncă obligatorii.

Se acorda o mare atenție igienei colective și individuale. Starea sanitară a locuitorilor orașelor și satelor era inspectată de o categorie specială de funcționari de stat; dacă se constata o stare insalubră — gunoaie, murdărie, insecte etc. — aplicau pe loc pedepse publice, în piață, celor vinovați.

Statul incas își menține autoritatea lui rigidă prin munci constante și prin război. Imperiul dispunea de o armată permanentă a cărei întreținere cădea în seama sa, soldații fiind recrutați din rîndul populației pe baza unui sistem foarte precis. Nu era o armată inactivă: dacă nu aveau de purtat lupte, ea se ocupa cu îndeplinirea unor activități civile, atât ca agricultori, cât și în celelalte sectoare.

21. Educația socială era una din cele mai importante acțiuni culturale din viața poporului incas, deoarece întreaga viață a cetățeanului era dirijată și controlată de organele ierarhice de stat. Statul, prin reprezentantul său, supraveghea pe incas încă de la naștere. Incașii aveau școli pentru elita lor, unde se învăța istoria, poezia, geografia (descifrarea hărților în relief), sportul și meșteșugul confecționării armelor. Erau și școli pentru băieți, calculatori de quipu („scrierea cu noduri”), la Cuzco.

22. Literatura incașilor era cea mai bogată și mai diversă din „Precolumbia“.

Au obținut realizări deosebite și în domeniul astronomiei și meteorologiei, al botanicii și zoologiei, al metalurgiei și al construcțiilor publice. De pildă, incașii au moștenit de la preincași multe plante domestice, dar au selectat, domesticit, cultivat și produs în masă multe altele, care au intrat între timp în patrimoniul horticol al omenirii. Sau „ingineria“ care a constituit o profesiune semiliberă, foarte căutată; ea juca, în faza de dezvoltare maximă a statului, același rol pe care-l joacă astăzi în statul mașinist modern. Organizarea științei era încredințată unui corp select de învățați, care reglementau aplicațiile științifice în vederea organizării economice, militare și social-politice a statului. Aceștia constituiau corpul de sfetnici personali ai împăratului.

În istoria arhitecturii civile, religioase și militare, construcțiile incașilor aduc noi formule tehnice și stilistice, deosebite de cele cunoscute pînă în prezent în Europa și în Asia. Dintre acestea, templele — 300 împreună cu altare numai la Cuzco — sînt socotite construcțiile în care iscusința incașilor s-a exercitat din plin. Exemplul clasic îl constituie Templul Soarelui din Cuzco. În partea de sud a templului, pe malul Huatanayului, se întindea strălucitoarea „grădină a Soarelui“, construită integral din aur, una dintre minunile artei precolumbiene, fără egal în lume. O altă categorie de construcții importante au fost palatele împăratului incaș. Cele mai importante construcții ale imperiului forței au fost însă fortărețele, sus pe munți, la granițele imperiului, ca și cele ce flancau de la prăpăstii intrările în cetățile de scaun. Șoselele inca — folosite și astăzi pe porțiuni foarte lungi — sînt comparabile numai cu șoselele române.

23. Incașii au avut o mitologie politeistă. Spre deosebire de azteci, la incași era în mare cinste cultul strămoșilor. Primul act al venerării era marcat de mumificarea morților. Murnia diferențiază acest popor în raport cu toate celelalte din America precolumbiană. Pe al doilea plan al mitologiei incase stă întreaga demonologie agrară, pastorală, domestică și militară a statului teocratic incaș. În centrul acestei mitologii strălucea „Zeul Soarelui“.

24. Imperiul incas, la fel ca și cel aztec, prin structura sa și numărul mare de etnie care-l cuprindea, era sortit unei crize politice. Dominația Marelui Inca nu era acceptată cu resemnare de toate triburile. Mai mult, nemulțumiri erau chiar în curtea împăratului. La moartea lui Huayna Cápac a izbucnit un război fratricid de succesiune între Huáscar și Atahualpa (frate vitreg), care s-a transformat rapid într-un război de secesiune. După cucerirea capitalei, Atahualpa se proclamă unic stăpînitor (Huáscar, luat prizonier, va fi ucis, în 1533).

La 15 noiembrie 1532, spaniolii, sub conducerea lui Francisco Pizarro, au pătruns în Cajamarca, capitala noului împărat; a doua zi, cu prilejul întrevederii dintre Pizarro și Atahualpa, Marele Inca a fost luat prizonier, iar numeroși supuși ai săi au fost uciși. Atahualpa, în speranța că va fi eliberat, va oferi spaniolilor cantități enorme de metale nobile (200 de saci de aur și 400 de saci de plăci de argint). Este ucis în fața familiei lui, la 29 august 1533, iar Cajamarca este trecută prin foc și sabie, deși Inca avea o armată la 500.000 de ostași. Cuzco va fi devastat la 15 noiembrie 1533. Spaniolii, de formă, pun în capul noului stat incas pe Manco II Inca Yupanqui (un alt fiu al lui Huayna Cápac), care, prinzînd un moment prielnic, se revoltă, masacrează o parte din trupa spaniolă din Cuzco și se retrage, în 1536, în cetatea Mácchu-Picchu, unde legenda spune că a

murit de foame și deznădejde cu întreaga lui curte imperială. Tupac Amaru — nume simbol, adoptat de conducătorii multor răscoale ale indienilor din Anzi — va fi ultimul incas învins în luptă și executat la Cuzco, în 1571, când se încheie cucerirea spaniolă începută în anul 1532.

Montesquieu, referindu-se la cucerirea Imperiului incaș, nota că a fost „una dintre cele mai mari plăgi îndurate de om“.

B. Comentariu metodic

Programa școlară prevede pentru temă două ore (predare-învățare), timp suficient dacă se sistematizează bine problematica ei. Problematika propusă — care poate constitui și schema la tablă — încearcă să cuprindă, în linii esențiale, toate aspectele vieții aztecilor și incașilor, cu scopul de a se crea o imagine cât mai completă, structurată logic. Prima oră se încheie cu analiza cauzelor care au determinat căderea imperiului aztec.

În tratarea temei, se impune evidențierea acumulărilor acestor popoare înainte de făurirea strălucitoarelor civilizații, împrumuturile și realizările din perioada de maximă dezvoltare, specificându-se asemănările și deosebirile. În acest context, este necesar să se facă tot timpul comparații cu creațiile celorlalte popoare ale lumii, fie când erau în același stadiu de dezvoltare, fie în perioada secolelor al XV-lea — al XVI-lea. În același timp, este necesar să se sublinieze permanent că dezvoltarea forțelor de producție ia, în această parte a lumii, o altă direcție decât cea cunoscută pe continentul european și asiatic și în ce constă specificitatea acestuia. De asemenea, se marchează contribuția acestor popoare la dezvoltarea civilizației universale (A se vedea și problematica temei cu comentariul istoric).

Profesorul are latitudinea de a stabili strategia didactică corespunzătoare, de a utiliza o gamă variată de metode și procedee, dar nu trebuie să omită materialul ilustrativ, să apeleze — odată cu analiza imaginilor reprezentative — la scurte aprecieri din operele cronicarilor conquistei și ale unor specialiști din anii noștri (unele sînt cuprinse în rîndurile de mai sus).

BIBLIOGRAFIE

- BERNAL DIAZ del CASTILLO, *Adevărata istorie a cuceririi Noii Spanii*, vol. I—II, București, Editura Meridiane, 1986.
- G. GOLDENBERG, *Civilizațiile precolumbiene*, în „Studii și articole de istorie“, București, XXV/1974.
- G. GOLDENBERG, S. BELU, *Epoca marilor descoperiri geografice*, București, Editura Științifică, 1971.
- RADU MANOLESCU (coordonator), *Istoria medie universală*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1980.
- DARIE NOVĂCEANU, *Precolumbia*, Ediția a II-a, Editura Sport-Turism, 1977.
- MARCEL D. POPA, HORIA C. MATEI, *Mică enciclopedie de istorie universală*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.

GEORGE VAILLANT, *Civilizația aztecă*, București, Editura Științifică, 1964.

ROMULUS VULCĂNESCU, *Incașii*, Editura Albatros, 1970.

* * * *Atlas istoric*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1971, Harta 57.

Constantin Vitanos
Școala generală Constanța

DIRECTORATUL ȘI CONSULATUL (clasa a VII-a)

Evoluția politică în Franța între 1794—1804

A. Convenția thermidoriană (1794—1795); constituția anului III

- a) puterea legislativă
  - Consiliul celor 500
  - Consiliul bătrînilor (senatul)
- b) puterea executivă
  - directoratul (5 membri)

B. Directoratul (1795—1799)

- a) *În plan intern*: regimul economic și politic care întărește autoritatea politică a burgheziei prin măsuri excesive împotriva iacobinilor, maselor populare și regaliștilor².
- b) scopul principal al burgheziei era îmbogățirea; determină nemulțumiri și mișcări sociale:
  - Conspirația egalilor condusă de Gracchus Babeuf
  - mișcărilor regaliștilor
  - mișcărilor populare din 1795³
- c) *concluzie* — prin forță, burghezia franceză și-a consolidat pozițiile economice și a asigurat conducerea politică a Franței.
- d) *Pe plan extern*: Franța continuă războiul cu Austria și Anglia:
  - Campania din Italia de nord (1796—1797)⁴;
  - Pacea de la Campo-Formio cu Austria;
  - Ocuparea Belgiei și nordului Italiei de Franța⁵
  - Campania din Egipt (1798—1799)⁶
  - Crearea Coaliției a II-a (Anglia, Austria, Rusia și Turcia) împotriva Franței⁷
- e) *concluzie* — după 1797, burghezia franceză poartă pe plan extern războaie nedrepte, de cucerire.

C. Consulatul (1799—1804)

- a) Lovitura de stat de la 18 Brumar (9 noiembrie 1799); înlăturarea directoratului de la putere și instaurarea consulatului⁸
- b) *Consulatul*: regim de dictatură militară în folosul burgheziei franceze
  - Constituția anului al VIII-lea (1799)⁹
  - 3 membri (consuli): predominarea Primului Consul (Napoleon Bona-parte) numit pe viață